

NOVÁK TAMÁST KÖSZÖNTÖTTÜK 80. SZÜLETÉSNAPJÁN

Fotó: Kollár Zoltán

NAGYÜNNEPEK

„A zsidó hagyomány azt tanítja, hogy az ember nem tulajdonosa az általa belakott világnak, hanem használatra és művelésre kapta azt.”

3

GYŐR

„Kutatásaim közel húsz évvel ezelőtt kezdődtek. Kezdetben a győri holokauszt emlékeinek megőrzése motivált. Ebben Spitzer Olga nyújtott...”

6

KÖSZEG

„...bemutatta, miként igyekszik közösségünk a Menházban, a zsinagógában és a város emlékhelyein közelebb hozni a fiatalokhoz...”

7

Nagyünnepek Komáromban

Az 5787-es zsidó év őszi nagyünnepeit idén is együtt, a Menházban töltötte közösségünk. Hagyományainkat követve a szertartásokon dr. Riszovannij Mihály és dr. Balogh István tanár urak működtek közre, akiknek ezúton is köszönjük, hogy évről évre velünk ünnepelnek, tudásukkal, odaadásukkal teszik meghitté és tartalmassá alkalmainkat.

A zsidó újév, Ros Hásáná szeptember 11-én, pénteken este 18 órakor ünnepköszöntéssel vette kezdetét, amelyet hagyományainkhoz híven ünnepi vacsora követett. Az asztal körül egymásnak is jó, édes új évet kívántunk, felidéztek az ünnep üzenetét: a számvetést, a megújulást és a reményt. Másnap, szeptember 12-én, szombaton 15 órakor ismét összegyűltünk a Taslich szertartásra, amelynek során jelképesen megszabadulunk az elmúlt év vétkeiktől, majd tanulással folytattuk a délutánt.

A tíz bűnbánó nap után, szeptember 20-án, vasárnap este érkezett el Jom Kipur, az engesztelés napja. 18:27-kor a Kol Nidré imával kezdődött az ünnep és vele a böjt. Másnap, szeptember 21-én, hétfőn este a Mazkir imával emlékeztünk elhunyt szeretteinkre, majd a Neila záróimával búcsúztunk az ünneptől. A Havdala után, 19:30-kor ért véget a böjt, amelyet közös étkezéssel zártunk.

Köszönjük mindenkinek, aki velünk ünnepelt, a programok szervezésében és az ünnepi étkezések előkészítésében segített. Kívánjuk, hogy az 5787-es év mindannyiunk számára békés, egészséges és édes legyen!

Köszönjük, Barbi!

Bár neve sosem szerepelt a Hitközségi Híradó impresszumában, az elmúlt tizenéves évben nem jelent meg újság Paszternák-Szendy Barbara közreműködése nélkül. Javaslataival, észrevételeivel váltak a lapszámok olyanná, ahogy azt az olvasók kézbe vehették. Míg egészségi állapota engedte, személyesen is jelen volt rendezvényeinken, a koronavírus időszakában az online programok megvalósításában működött közre. 2026. október 4-én hosszantartó súlyos betegségben vesztették el a szimchat tóra örömmünnepe. Október 6-án a budapesti Kozma utcai izraelita temetőben került sor a temetésre Verő Tamás főrabbi és Dési Tamás kántor vezetésével. Gyászbeszédet az elhunyt férje, Paszternák András és a Bálint Ház korábbi igazgatója, Fritz Zsuzsa mondott, ezek lapunkban olvashatók. A család, barátok, munkatársak gyászában osztozunk. Barbi emlékét megőrizzük!

Zsok Gizellára emlékezünk

A nyár során kaptuk a szomorú hírt, hogy elhunyt a bátorkeszi zsidó emlékek kutatója, Zsok Gizella, akivel számos helytörténeti, az elmúlt évtizedekben kulturális programon működtünk együtt. Zsok Gizella 1959-ben született, 1983-ban könyvtáros-művelődés-szervezőként diplomázott a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetemen. Pályája során vezette a Komáromi Városi Televíziót, majd 1999-től hét éven át a Komáromi Járási Könyvtárat, amely az ő kezdeményezésére vette fel Szinnyi József nevét. A bátorkeszi zsidó hitközség történetével már egyetemistaként, az 1980-as években foglalkozni kezdett, amikor még túlélőkkel is találkozhatott. Szülőfalujába hazatérve a Pro Futuro Villa Kezsw Polgári Társulás alapító elnökeként gyűjtötte a helytörténeti emlékeket. Sétáin a zsidó temetőt és a közösség múltját is bemutatta, szívügye volt a temető ravatalozójának megmentése. Zsok Gizella augusztus 7-én, hunyt el Budapesten. Hamvait szeptember 3-án helyezték örök nyugalomra Bátorkeszin. Munkássága nyomán a bátorkeszi zsidóság emléke nem merült feledésbe: a túlélők visszaemlékezései, a régi anyakönyvek és fényképek, valamint a temető és a zsinagóga épületének története ma is őrzik egy egykor népes közösség nyomát. Hálásak vagyunk a közös munka éveikért, emlékét szeretettel megőrizzük!

Novák Tamás 80 éves

A Komáromi Zsidó Hitközség vezetőségének oszlopos tagja Novák Tamás október 11-én ünnepelte 80. születésnapját. Közösségünk nevében további jó egészséget kívánunk. Hitközségünk előljárói október 16-án, a vezetőségi ülésen köszöntötték az ünnepeltet. Mazl Tov! Bis 120!

Látogatók a Menházban

Július 26-án, vasárnap Nancy Schaeffer Braman és Stuart Davidson Braman kereste fel a Menházat New Yorkból. Nancy nagypapájának gyökereit keresték Komáromban. Alexander (Sándor) Weiss városunkban született 1880-ban, az 1900-as évek elején vándorolt ki Amerikába, ahol családot alapított Nagyváradról/Aradról származó feleségével. A komáromi költődésre nemrég derült fény a bevándorlási iratok felkutatása és tanulmányozása során. Vendégeinkkel Paszternák András Budapesten találkozott, a Menházban Pasternák Antal és Paszternák Tamás kalauzolta a látogatókat, akik megtekintették a múzeumunkat és a zsinagógát. A család képei mostantól a Schnitzer Ármin Mikromúzeum gyűjteményét gazdagítják.

Kérjük a támogatását!

Kedves Olvasónk! Kérjük, lehetősége szerint támogassa a Komáromi Zsidó Hitközség programjait, a HH megjelenését, épületeink, temetők felújítását.

Belföldi átutalás Szlovákiából:

26384962/0900 – Slovenská sporiteľňa

Nemzetközi átutalás külföldről:

Cím: Židovská náboženská obec v Komárne, Eötvösa 15, 94501 Komárno, Slovakia

IBAN: SK060900000000026384962 SWIFT: GIBASKBX

Bankunk címe: Slovenská sporiteľňa, Palatínova 33, 94501 Komárno

Hitközségi Híradó – a Komáromi Zsidó Hitközség lapja, alapítva 5756-ban (1996), **főszerkesztő:** Paszternák Tamás (tamas.paszternak@menhaz.sk), Paszternák András (andras.paszternak@menhaz.sk), **munkatársak:** Saláth Magda, Mgr. Piczek Ferenc, **tördelőszerkesztő:** Saláth Richárd, **olvasószerkesztő:** Paszternákné Kertész Zsuzsanna (Komárom), Pasternák Antal (Komárom), **nyomtatás:** Nec-arte Kft., Komárom, **a KZSH címe:** Židovská náboženská obec, Eötvösa 15, 945 01 Komárno, Slovakia, tel.: 00421/35/7731-224, **e-mail:** kile@menhaz.sk, tel.: 00421/35/7725-355. **Regisztrációs szám:** EV 3424/09. **ISSN** 1337-091x. **IČO:** 34073400. Alapítva 5756-ban. **Lapunk Önnek készült, kérjük ne dobja el!**

Faliújság rövid hírek

A KZSH-t, a Shalom klubot és a Hitközségi Híradót Juraj Klein, Georg Tomenendal (Ausztria), Noa Semel (Izrael) és anonimításukat kérő adományozók támogatták. Köszönjük!

Idén is várjuk hanukagyertya igényeiket a kile@menhaz.sk címen. A KZSH ünnepi programja december 6-án, vasárnap délután lesz. A részletes programot novemberi számunkban közöljük.

Október 11-én ünnepeltük a Menház 130. születésnapját. A kerek évfordulóra megújult az épület biztonsági rendszere is. Reméljük, hogy hitközségünk még sokáig tudja eredeti céljának megfelelően használni a zsinagógát és a felújított termetet.

Október 16-án pénteken tartotta ülését a Komáromi Zsidó Hitközség vezetősége. Az aktuális kérdések áttekintése során a testület foglalkozott a hitközség által kiadott lakások és üzleti terek bérleti díjának korrekciójával, a közösségi ingatlanok biztosításának rendezésével, a temetői felújítások kérdéskörével, a vallási és kulturális programokkal. A vezetőség felvázolta a hitközség jövőképét.

A KZSH tulajdonában levő Eötvös utca 9-es számú házban kicseréltettük a folyosói világítást.

Temetőkben felújítottuk a ravatalozótól balra eső kerítésszakaszt.

Támogatóink / naši sponzori:

„Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín“

Dr. Balogh István tanár úr ünnepi beszéde a komáromi zsinagógában

Az 5787. zsinagógai esztendő beköszöntésekor, ros hasana alkalmából tisztelettel köszöntöm a közösség minden tagját és vendégeit!

„Az Örökkévaló a föld és teljessége, a világ és a benne lakók. Mert ő tengerek mellé alapította és folyamatok mellé szilárdította meg.” (IMIT-fordítás) – olvashatjuk a 24. zsoltár első és második mondatában. Ros hasana imáinak egyik központi gondolata a „Málhujot”, azaz az Örökkévalónak, mint a világ királyának elismerése. A zsidó újév egyben az ember teremtésének napja is. Mózes első könyvének, a Brésitnek jól ismert epizódja az első emberpár, Ádám és Éva története. Ebben azt olvassuk, hogy „vette az Örökkévaló Isten az embert és behelyezte Éden kertjébe, hogy megmunkálja és őrizze azt.”

A zsidó hagyomány azt tanítja, hogy az ember nem tulajdonosa az általa belakott világnak, hanem használatra és művelésre kapta azt. A föld tehát nekünk adatott – de nem feltétel nélkül. Az, hogy őrizetünkre bízta azt az Örökkévaló, és az, hogy az embernek szabad akaratot adott, nem a teljes kihasználás és kizsákmányolás lehetőségét, élővilágának tetszőleges kipusztítását, törekény értékeinek tönkretételét jelenti, hanem sokkal inkább azt, hogy felelősséggel tartozunk és felelősséget kell vállalnunk érte.

Ma, amikor itt állunk a zsinagógai újév kapujában, és visszatekintünk az elmúlt hónapokra, mindannyiunknak eszébe jutnak a hosszú és megterhelő hóhullámok, a fák és termőföldek kiszáradása, az erdőtüzek, a vízhiány, folyóink, tavaink sokkoló mértékű apadása. Azzal kell szembesülnünk, hogy a természet kizsákmányolásának és pusztításának következményeit immáron a saját bőrünkön is érezzük, fizikailag is megszenvedjük azt. Lehet arról vitatkozni, hogy mi minek a következménye, de az vitathatatlan, hogy a problémák immáron nem a jövőnk, hanem jelenbeli mindennapi életünket is súlyosan befolyásolják.

A Misna, a zsidó hagyomány közel kétezer éves alpműve azt mondja: ros hasana idején az ember kerül ítélre, szukkotkor pedig a víz. Talán nem véletlen, hogy hagyományunk ugyanabban az ünnepi hónapban beszél az ember ítéléről és a víz ítéléről. Mostanra egyre világosabban szembesülünk azzal, hogy az életünkre milyen közvetlenül hat vizeink sorsa. A víz hiánya ma már nem elvont környezeti kérdés, hanem mindennapi tapasztalat.

Ros hasanakor nem csak azt kell megkérdeznünk önmagunktól, hogy milyen emberek voltunk, hanem azt is: hogyan bántunk mindazzal, ami ránk van bízva? Ami az utódaink, az utánunk következő generációk életének alapja.

A sófár hangja arra is figyelmeztet most minket, hogy át kell gondolnunk, vajon tehetnénk-e többet annál, mint amit eddig tettünk? Ha pedig őszintén válaszolunk, aligha tudunk minden felelősséget elhárítani. Tegyük hát fel a kérdést magunknak, milyen őrzők vagyunk? És keressünk választ, miben lehetnénk jobbak?

A zsidó vallást átszövik az áldásmondások, a hagyományokat őrző ember hálát mond az ételért, italért, testének egészséges működéséért, és olyankor is, amikor valakinek valamilyen szép látványban van része. A hála azt is kifejezi, hogy tudatában vagyunk: amit az

életben kapunk, nem magától és nem teljes természetességgel jár nekünk. Sok minden mögött mások kemény munkája áll, máskor pedig olyan természeti árat fizetünk érte, amelyet talán észre sem veszünk.

Bár a Tórában az Örökkévaló az embert kiűzte a folyóvizekkel táplált édeni kertből, az a világ, amelyben mi élünk, utódaik számára ugyancsak édeni helynek tűnhet ahhoz képest, amilyenné válhat, ha jelenlegi baljós folyamatok folytatódna.

Ros hasana két napján nem az a feladatunk, hogy minden kérdésre azonnal választ találjunk, hanem hogy megálljunk, és őszintén számot vessünk azzal, hogyan élünk, mit kaptunk, és mit hagyunk majd magunk után. A most kezdődő tíz bűnbánó nap pedig arra ad lehetőséget, hogy a felismerést változás kövesse, és ahol lehet, ne csak belássuk, hanem meg is próbáljuk helyrehozni azt, amin még változtathatunk.

Ezúton kívánok mindannyiunknak egy jó beíratást és bepecsételtetést.

Sana tova tikitávu vetichatému! Köszönöm hogy meghallgattak!

Sírkőfelújítás a tatai temetőben

A Goldberger Alapítvány szervezésében június 22-én rendezték a tatai Fischer családhoz köthető unikális kerámia sírkövek újraavatási ünnepségét a tatai zsidó temetőben. Tavaly decemberben elszállították a temetőben található, Fischer Mózes Áronhoz és családtagjaihoz kötődő kerámia fejköveket, melyek most restaurálást követően kerültek vissza a helyükre.

Ahogy a restaurálást végző Hajtó Kornélia szilikát- és műemléki restaurátor, művész-tanár fogalmazott: „Az unikális síremlékek a hazai kerámiatörténetben jelentős szerepet játszó, tatai Fischer család tagjainak kerámiából készült sírjelei. Megőrzésük, restaurálásuk tisztelgés a család előtt, tisztelgés munkásságuk előtt. A Fischer családhoz köthető alkotásokat hazánkban számos múzeum őriz, többek között a Magyar Nemzeti Múzeum, az Iparművészeti Múzeum, a Kuny Domokos Múzeum, a herendi Porcelánművészeti Múzeum, a Magyar Zsidó Múzeum, a Kiscelli Múzeum. Ezek a tárgyak megbecsült darabjai a hazai gyűjteményeknek, gyakran szerepelnek kiállításokon. A család emlékének gondozása, sírjaik rendbetétele erkölcsi kötelessége az utókornak.”

Tata város közösségi oldala alapján

Paszternák András gyászbeszéde felesége temetésén

Kedves Barbi!

Tudom, ha most fentről ránk nézel, megjelenik az a bizonyos arckifejezésed, s csak annyit mondasz: „Na jó, jöjjön még egy utolsó Pasztis beszéd – ezekért is szeretlek!”

Tisztelt Gyászoló Gyülekezet!

Beszélhetnék ma Barbi gödöllői gyerekoráról, az általános iskoláról, a gimnáziumról, a gyöngyösi főiskolai évekről, a Somerről, jó sok szarvasi élményről, transzplantációról, hórázásról, az Olami klubról, az Éden játszóházról, megannyi Bálint Házi és iskolai gyerekprogramról, táborról, a Csupa szívekről... mégis inkább néhány közös állomásunkkal kezdem.

Rögtön az utolsó előttivel. Pár órája érkezünk meg a Szeretetkórházba, mikor Tomi rabbi hirtelen ránk nyitotta a kórterem ajtaját. Az előző napok megpróbáltatásaitól megfáradva ültünk ott, hihetetlen energiát sugárzott. Nekiszegezte a kérdést Barbinak: „No, mi lesz a következő állomás?” s ő, a tőle megszokott higgadsággal és racionalitással annyit felelt: „Hát a Kozma utca!” Itt állunk, búcsúzunk, pedig most valahol egészen máshol kéne lennünk.

A 2013-as házasságunk előtt köztünk törtétekről és nem törtétekről a szarvasi esküvőnkön beszéltem. Sokan ott voltak, mások elolvashatták, olvashatják blogon, könyvben, újságban... Szorítózzunk, hát erre a tizenhárom évre.

Tervezhetnénk egy közös utazást, hogy bővítsük New York, Madeira, London, Róma, Hamburg sorát... eljuthatnánk végre együtt a Csodák Palotája új helyszínére, felnézhetnénk a Lauder Diáklaborjába, felmászhatnánk az iskola tetején lévő Keter csillagvizsgálóba, ahova annyira szeretettel volna eljönni, csak nem volt rá mód az utóbbi évek küzdelmei során. S bár sosem jártál ezeken a helyeken, ötleteid, tanácsaid oly sok programba épültek be.

Ma mégsem ezekről a dolgokról szeretnék beszélni, hanem azokról az apró győzelmekről, amelyeket közösen értünk el. Amikor 2017-ben nagyon súlyos volt a helyzet, hatalmas siker volt, az első lépések megtétele a kórház folyosóján. Napokba telt, de eljutottunk a végéig, onnan integettünk Pest felé a szüleid új otthona irányába. Ilyen volt, az első félemeletnyi lépcső megmászása, az első séta a János kórház kertjében. A szobád ablakából a fogaskerekűt láttuk, megígértem, hogy ülünk még majd rajta, sikerült! A Bartók Béla úti lakásunkból eljutni az első sarokig, majd a Móriczig szintén nem volt semmi. Tudom, tudom, mindig azt mondtad, régen ez ment volna simán. De, akkor, ott ez maga volt a maraton számunkra.

2023-at írtunk, amikor ismét olyan dolgokkal kellett megismerkednünk, melyekkel sosem szerettünk volna. Igaz, kicsit izgatta a fantáziámat, hogy mi lehet a Tömő utca bejárata feletti kétemeletnyi zöld téglatest-

ben, de sosem szerettem volna a NILO ajtaján csengetni, meghallani az „otthonlégeztetés” összetett szavát. Ha oxigénnel, hát oxigénnel, mondtuk, s megtanultunk együtt élni a folyton zúgó oxigénkoncentrátorokkal, az állammal és az időközben beszerzett „Irénekével”. Hogy féltél, hogy ijesztő lesz számomra, ha egy maszkban kell aludnod mellettem, felesleges volt az aggodalom, mindez a hétköznapijaink részévé vált. Köszönet hát azoknak az orvosoknak, egészségügyi szakembereknek, akik megmentettek, vigyáztak rád közel huszonhét évig!

Amikor pár éve a Frankel Leó útra költöttünk, megfogadtuk, rendszeresen járunk majd a szemközi zsinagógába. Az élet másként hozta, először még a vírusoktól való félelem miatt, aztán a neheztülő állapotod okán maradtunk távol. Amikor kiültünk az erkélyre, s láttuk a szemközi ház homlokzatán a menórát, lélekben mindig ott voltunk.

Ezekben a nehéz időkben nagy örömet hozott, amikor nagynéni és nagybácsi lettünk, ha Olivér vagy Eszterke betért hozzánk, az mindig fényt hozott a napjainkba.

Azon a délutánon, amikor rosszabbnál rosszabb híreket mondtak nekünk, előkaptam a hátizsákomból egy doboznyi legót, még be kellett fejezni a születésnap ajándékokat, Gustav Klimt, A csók című képét, melyből maradt néhány zsák mielőtt bevitt minket a mentő a sürgősségre. Vajon hányan mondhatják el, hogy építőkövök letünk a szeretetkórházi betegágyukon. Mi igen, mert ez is a mi kis győzelmünk volt.

Az utolsó közös otthoni péntek estén korán mentünk aludni, már egészen erősek voltak a fájdalmaid, az augusztusi nyári estén nyitva volt az ablak. Egyszer arra figyeltünk fel, hogy a túloldalról tisztán halljuk kedvenc rabbink énekét, amint a kidduson az étkezés utáni áldások, a bencsolás dallamai hangzanak fel. Vele dúdoltuk mi is a sorokat. Ezentúl már csak egyedül dúdolhatok, de mindig hallani fogom, hogy Te is velem dúdolsz!

Búcsúzom Tőled Bubu, drága feleségem és legjobb barátom,... Velem tart ebben Mari és Béla, ahogy hívtad őket, a szüleid, akikkel egymás támaszai voltatok, Laci öcséd Zsuzskával és Olivérrel, Jani nagybácsid, a szüleim, Tomi Dórral és Eszterrel, rokonok itthonról és külföldről – képzelj Madeleine és Nathalie is iderepült ma Zürichből –, a nagy negeves négyesükből Sanyi és Bori; Pepe, Ubul, Frici, Linda és a többi barát, iskola-, sors-, madrichtársak, chanichok, kollégák, a komáromi hitközség közössége, melynek fontos tagja lettél.

Budapest, 2026. október 6.

Fritz Zsuzsa, Frici emlékbeszéde

Barbara. Így neveztem. Szarvasi és Bálint Ház as életének hosszú éveken át állandó barátja, munkatársa, tettestársa volt. Marichképzések, iskolás és gyerekprogramok, kézműves foglalkozás, ötletelés, oly sok minden kötött minket össze. Hányszor találkoztunk korán reggel hétkor a Bálintban, hogy berendezzük, előkészítsük a hanukát, a purimot, a bármít. Félszavakból értettük egymást. Kitaláltuk, ő megcsinálta.

Barbi olyan egyértelműen és bizonyosan hozzátartozott számomra mindehhez, Szarvashoz, a Bálinthoz, hogy nehéz nélküle elképzelni bármelyiket. Barát volt, szobatárs volt, munkatárs volt. Ő volt az állandóság. Ahogy komolyságából egyszer csak elmosolyodott, felnevetett úgy a semmiből, ahogy a csendes, elegáns és finom jelenlétével megteremtette a biztonságot, hogy minden rendben lesz. Ahogy oly sok éven át egyet jelentett a Negevvél, a kis szarvasi táborozókkal és madrichok generációi nőttek fel úgy, hogy megtanulták tőle a türelmet, a hozzáértést, a szeretetet. Imádott gyerekek között lenni, s nyugodtsága még a legizgágabb kis negevesre is átragadt. A kisujjában

volt, hogy hogyan kell élvezetes programokat szervezni családoknak, kisgyerekeknek. Ontotta az ötleteket és kemény kritikus volt, mindig jobban és jobban akarta csinálni.

Mennyit drukoltunk a háta mögött, hogy végre találjon egymásra ez a két ember, akit egy párnak teremtetett az Ég, Paszti és Barbi. Reméltük, hogy a barátságából egyszer szerelem lesz és jópár év után végre az is lett, méghozzá nem is akármilyen. Mindent legyőző szeretet és szerelem. Egy világ, a Paszti és Barbi világ a legókkal, virágokkal, együttléttel, s egy csodálatos szarvasi esküvővel, mely talán Barbi életének egyik legboldogabb napja volt.

Nemegyszer kisegített hihetetlen kreativitásával, mert ötleteim voltak ugyan, de két balkezsem is hozzá, ő viszont elképesztően ügyes volt, egy-két mozdulattal megtudott alkotni bármit bármiből. Legyen szó origamiról, zöldséggállatkákról, trendelliről, mindenhez volt ötlete és a végeredmény pikk-pakk megszületett a keze alatt.

Amikor 27 éve kinn voltunk nála Bécsben a transzplantáció után, öt évet adtak neki. De ő hosszú-hosszú éveken át mindennel dacolva teljes életet élt és meghazudtolva az

orvosokat többszörösen túlélte az öt évet. Férjhez ment, utazott, dolgozott, táncolt és kézműveskedett, programokat szervezett, táboroztatott, alkotott, kitalált. Teljes életet élt. Újra és újra megharcolt az akadályokkal, amik jöttek, az egészségével, újra és újra remélt és alkalmazkodott.

Nagyon sokat küzdött, de mindig bizakodó maradt, az utolsó pillanatig. Hihetetlen ereje és élni akarása átbillentette a fájdalomkon, az akadályokon, a bezártságon, az utolsó pillanatig dolgozott a Bálint Háznak, segítette a csapatot, már évek óta ugyan csak online, de mindig megbízhatóan, szeretettel, elkötelezetten. Ott volt, jelen volt, részt vett a zoomokon, a teamseken... Most már a Szarvasi Tábor és a Bálint Ház lelkének része örökre.

Amikor három éve rosszabbul lett, három-négy napot adtak neki, de ő akkor is csodával határos módon összeszedte magát, jobban lett. Tovább harcolt.

Mostanra fogyott el az ereje. Én megértem, de nagyon fog hiányozni. Nem tudom, hogyan kell papírtulipánt készíteni, nem tudom, hogyan csináljak manófüleket Purimra, hogy kell origami nyulat hajtogatni. Annyi mindent nem tudok nélküled. Barbi, nagyon fogsz hiányozni!

Budapest, 2026. október 6.

Barbi emlékére Mondschein Orna és Josi üzenete

Paszternák-Szendy Barbi tisri hónap 23-án visszaadta lelkét a Teremtőnek.

Barbival először 15 éve találkoztunk, már az első percben láttuk, mennyire kedves és tehetséges, rögtön megszerettük. Tudtuk, hogy Barbi és Andris összeillenek, és nagy figyelemmel követtük kapcsolatuk, szerelmi történetük alakulását. Amikor Andris Izraelben volt posztdoktori tanulmányúton, Barbi Budapesten maradt. Az egyik hétvégén, Andris nálunk volt, hárman együtt ültünk a péntek esti vacsoránál, vendégünk megemléltette, hogy Barbi egyedül van otthon, percek alatt megoldotta a problémát. Felhívta őt Skype-on, a tabletet az asztalra, a negyedik szék elé tettük, tányért és poharat raktunk mellé, így Barbi lett a negyedik, Budapestről vacsorázott együtt velünk. Ez nemcsak a technológia csodája volt, hanem a szívé és a szerelemé is.

Nagy örömmel vettünk részt Szarvason az esküvőjükön. Ez volt az első esküvő a szarvasi nyári táborban, nagyon szimbolikus volt, mivel Barbi és Andris ott találkoztak először...

Barbi megállás nélkül tanulni akart, mindenben új lehetőséget talált valami különle-

ges és izgalmas programra. A Bálint Házban programszervező volt, egyszer meglátogattuk a munkahelyén, mindenkitől nagy dicséreteket hallottunk róla.

Barbi kitűnő szakács volt. Kevesen tudnak olyan szép és ízletes barcheszt sütni, mint ő. Nem egyszer kértem tőle tanácsot sütésben és főzésben, mindig nemcsak rövid választ kaptam, hanem hosszú, értelmes magyarázatot, amely a mai napig elkísér. Amikor ajándékba kaptam egy házi tésztagépet, Barbitól kaptam a receptet és az egyértelmű utasítást, hogy a tésztát semmiképpen sem szabad 3 percnél tovább főzni.

Az egyik kedvenc receptünk, a Barbi-szendvics mindig sikerül, és mindenki szereti. Hozzávalók: 1 kenyér, lehetőleg szögletes, hosszúka. A kenyeret – akár egy tortát – 3–4 vízszintes szeletre vágjuk. Minden rétegre más krémet vagy pástétomot kenünk, például az egyikre avokádópástétomot, a másodikra tojáskrém, a harmadikra tonhalkrémet. Az egyik réteget vajjal is megkenhetjük, és vékonyra vágott retket, uborkát vagy paprikát tehetünk rá. A szeleteket egymásra rakjuk, és óvatosan összenyom-

juk. A kenyér minden oldalát megkenjük majonézzel, és karikára vágott olívbogyóval, snidlinggel vagy sárgarépa-szeletekkel díszítjük. Tálalás előtt legalább 1 órára hűtőbe tesszük. Szeletekre vágjuk.

Kedves Barbi, köszönjük azokat az áldott perceket, amelyeket veled töltöttünk, a barátságot, a vendéglátást és a sok jó tanácsot! Legyen áldott az emléked!

A győri zsidóság múltjának nyomában

Csendes Tündét kérdeztük

Történész, angol nyelv és irodalom szakos bölcsész vagyok. Az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem Zsidó Valástudományi Doktori Iskolájában szereztem PhD-fokozatot (summa cum laude), emellett a University of London London School of Economics and Political Science International Relations szakát is elvégeztem. Kutatási területem a 19–20. századi gazdaság- és társadalomtörténet, különös tekintettel a győri és környékbeli zsidó közösség történetére. Munkámat a Magyarországi Zsidóságért Díjjal, a Győri Zsidó Hitközség emléklapjával és a Mensch-díjjal ismerték el. A múlt feltárása nemcsak tudományos feladat, hanem közös felölősségünk is.

Miként kezdett hozzá a Győr környékén élő zsidóság múltjának kutatásához?

Kutatásaim közel húsz évvel ezelőtt kezdődtek. Kezdetben a győri holokauszt emlékeinek megőrzése motivált. Ebben Spitzer Olga nyújtott felbecsülhetetlen segítséget, megismertetett a holokauszt túlélőivel, akik személyes emlékeiken keresztül egy letűnt világot tártak fel előttem. Ezek a találkozások határozták meg kutatásaim irányát. Videóinterjúkat készítettem túlélőkkel, férjemmel dokumentáltuk a Győr környéki elhagyott zsidó temetőket, majd a kutatás fokozatosan összekapcsolódott az oktatással. Workshopokat, tanulmányutakat és tanártovábbképzéseket szerveztem, valamint közreműködtem a győri Menház kiállításainak szakmai munkájában. A kezdetektől támogatást kaptam a Győri Zsidó Hitközségtől. Spitzer Olga, Villányi Tibor elnök úr és felesége, Jutka folyamatosan biztattak és segítettek munkámat. Ugyanilyen hálás vagyok azoknak a győri zsidó családoknak és holokauszt-túlélőknek, akik megnyitották előttem családi archívumaikat. Később a világ öt kontinensén élő leszármazottak is rendelkezésemre bocsátották családi dokumentumaikat. Nélkülük sem tanulmányaim, sem doktori disszertációm nem készülhetett volna el. A levéltári kutatások és a leszármazottakkal folytatott beszélgetések során értettem meg igazán, hogy a holokauszt története nem választható el attól a gazdag és sokszínű zsidó közösségtől, amely évszázadokon át Győr és környéke gazdasági, társadalmi és kulturális életének meghatározó része volt. Ez veze-

tett el a győri és környékbeli zsidó családok történetének részletesebb kutatásához.

A napokban sikeresen védte meg doktori értekezését. Kiknek a sorsa állt kutatásai középpontjában?

A doktori kutatás középpontjában hat jelentős zsidó földbirtokos család – a König, a Lévy, a Laendler, a Mautner, a Szold és a Stern–Egyedi család – története állt. Rajtuk keresztül azonban egy egész közösség gazdasági és társadalmi története rajzolódott ki. A kutatás egyik legfontosabb eredménye annak bemutatása volt, hogy ezek a családok meghatározó szerepet játszottak a mezőgazdaság modernizációjában és a térség gazdasági fejlődésében, ugyanakkor a gazdasági siker nem jelentett teljes társadalmi elfogadottságot. Ennek értelmezésére dolgoztam ki a Többszintű, Feltételes Integráció (TFI) modellt. A doktori munka sok ember közös eredménye. A disszertáció témáját Prof. emeritus Fenyves Katalin javasolta. A dolgozat nem készülhetett volna el téma-vezetőim, Prof. emeritus Fenyves Katalin és Dr. habil. Zima András szakmai támogatása, valamint Halmos Károly, Kelemen Ágnes Katalin, Gábor György és más kollégák értékes észrevételei nélkül. Ugyanilyen fontos volt a győri és a világ különböző országaiban élő zsidó családok bizalma, akik családi dokumentumaikat és személyes emlékeiket megosztották velem.

Mennyire nehéz a múlt feltárása, milyen forrásokra támaszkodhatott?

A győri és környékbeli zsidóság történetének kutatása különösen nehéz feladat, mert 1944-ben a közösség tagjainak döntő többségét deportálták és meggyilkolták. A férfiak közül sokakat már korábban munkaszolgálatra hurcolták, míg a nőket, a gyermekeket és az időseket 1944 júniusában Auschwitz–Birkenaubába hurcolták, ahonnan a legtöbben már nem térhettek haza. 1944 júniusában Győrből, Mosonmagyaróvárról és a térség négy járásából 6196 zsidó embert deportáltak. A győri zsidó közösség csaknem kilenczetedét veszítette el, és hasonló sors jutott a környező települések zsidó közösségeinek is. Ezek a számok egy-egy család, egy-egy élet történetét rejtik magukban. Kutatásaim során mindig arra törekedtem, hogy ne csupán a statisztikák maradjanak fenn, hanem azoknak az embereknek a nevei és történetei is, akik

egykor a város és a térség megbecsült tagjai voltak. Munkám során levéltári forrásokra, korabeli sajtóra, telekkönyvekre és családi archívumokra támaszkodtam. Különösen nagy értéket jelentettek a túlélőkkel készített interjúk és a leszármazottak által megőrzött fényképek, levelek és naplók. A történész feladata nemcsak a múlt feltárása, hanem az is, hogy visszaadja a nevet és a történetet azoknak az embereknek, akiket a történelem megpróbált kitörölni az emlékezetből.

Pedagógusként miként látja a fiatalok viszonyát a történelem ezen fejezeteihez?

A doktori munka megkezdése előtt, egészen a Covid–19 járványig sok éven át foglalkoztam holokausztoktatással. A tapasztalatom az, hogy a diákok nyitottak erre a témára, ha azt emberi történeteken keresztül ismerhetik meg. Fontos, hogy ne csupán a holokauszt tragédiáját ismerjék meg, hanem azt a gazdag zsidó kulturális és közösségi életet is, amely Győrben és a környező településeken a második világháború előtt létezett. Ennek érdekében a tanórákat múzeumpedagógiai foglalkozásokkal, személyes találkozásokkal, digitális tananyagokkal és történelmi helyszínek felkeresésével egészítettem ki. A múlt személyes megismerése segít a fiataloknak megérteni a történelem emberi oldalát.

Vannak további tervei a győri és a környékbeli zsidó múlt feltárásának terén?

Igen. A doktori kutatást szeretném tovább folytatni. Jelenleg angol nyelvű nemzetközi tanulmányokon dolgozom, emellett tovább kutatom a győri és környékbeli zsidó családok történetét. Céлом, hogy ez a gazdag kulturális örökség magyar és angol nyelven is minél szélesebb körben hozzáférhetővé váljon.

Szeretném ismét megköszönni mindazok segítségét, akik támogatták ezt a munkát: Spitzer Olgának, Villányi Tibornak és a Győri Zsidó Hitközség közösségének, témavezetőimnek, Prof. emeritus Fenyves Katalinnak és Dr. habil. Zima Andrásnak, a levéltárosoknak, helytörténészeknek, valamint azoknak a családoknak, akik bizalmukba fogadtak. Ez a doktori munka nemcsak az én eredményem, hanem mindazok közös munkájának gyümölcse, akik hittek abban, hogy ezt a múltat érdemes feltárni és megőrizni.

PA-PT

DR. ORNA
MONDSCHIEIN

Löwinger Mancsi szakácskönyvéből Az ünnepek és a hétköznapiak

Az őszi ünnepek utáni hétköznapiak új alkalmazkodást igényelnek. Meg kell szokni a mindennapi feladato-

kat, amelyeket talán sokan félretettek a tisri idején. Az ünnepi hangulat, és főleg a különleges szent hangulat, amelynek csúcspontja a Jom Kipur, megnehezíti az átmenetet a szent napokból a mindennapi életbe.

Smuél Joszef Agnon (1887–1970) a héber irodalom egyik leghíresebb írója, 1966-ban Nobel-díjat kapott. Galíciában született, és sokat írt ottani gyermek- és felnőttkori emlékeiről. Kétszer vándorolt ki az akkori Palesztinába, és 1924-ben végleg Jeruzsálemben telepedett le, ahol élete végéig élt. Műveiben sokat olvashatunk a vallási világról, összekapcsolva az akkori modern világgal. Sokat és hosszan lehetne írni a műveiről, de a mai számban azt a könyvét szeretném megemlíteni, amely az őszi ünnepekhez kötődik.

Agnon Jamim noraim (A félelmetes szent napok) című könyve bemutatja a zsidó ünnepek szent hangulatát, a vallási szokásokat, a zsidó kultúrát és a hagyományos elbeszéléseket. Ezeket három éven át gyűjtötte és kutatta a zsidó forrásokban: a Talmudban, a

népmesékben és az ősi hagyományokban. A kötet tehát nem személyes írásokat tartalmaz, hanem gyűjtemény.

Az olvasó megkérdezheti, miért írta Agnon ezt a könyvet. Az író a könyv előszavában egy személyes emlékekkel magyarázza ezt. Amikor négy-öt éves volt, az őszi ünnepek idején elment a zsinagógába, mely benyomást tett rá az ima és az ünnep szentsége. Az apja mellett állt, arra gondolt, mikor lesz már neki is imakönyve, mikor tud majd csatlakozni az imához. Amikor véget ért az ima, mindenki levette a táltját, és hétköznapi dolgokról kezdtek beszélgetni, ő sírva fakadt. Hosszú éveken át gondolkodott azon, miért kezdett sími, és egy nap megértette: a szentből a mindennapiba való hirtelen átmenet megrázta fiatal lelkét. Ezért határozta el, hogy elkészíti ezt a gyűjteményt, amelyben van valami a szentségből, hogy az ima után ne kelljen hétköznapi beszélgetésekre áttérni. Így lehet felkészülni a szertartás folytatására.

A következő ünnep két hónap múlva lesz: a hanuka. Az őszi ünnepek bőséges ételei és a hanukai fánkok között próbáljunk ki alacsony kalóriatartalmú ételeket. Az egyik nem túl népszerű zöldség az articsóka, amelyet sokan talán nem is ismernek. A legegyszerűbb megoldás a fagyasztott articsókaszívek használá-

ta. Az articsóka gazdag ásványianyagokban, káliumban, magnéziumban, vasban és B1-vitaminban, de fehérjét, szénhidrátot, zsírt és nátriumot is tartalmaz. 100 gramm articsókában csupán 55 kcal energia van, így az alacsony zsírtartalmú, magas rosttartalmú diéta fontos eleme lehet.

Az articsókának két részét használjuk: a szívét és a kagyló alakú alját. A következő két recept a mediterrán konyhát mutatja be.

Articsókasaláta

Hozzávalók: 2 pohár főtt színes tészta, 10 darab koktélpáradicsom vagy 2 nagy paradicsom felvágva, 1 csomó zöldhagyma, 10 darab olívbogyó, 1 citrom leve, 10 darab articsókaszív, só, bors.

Elkészítés: A hozzávalókat egy tálba tesszük, összekeverjük, citromlével meglocsoljuk, és apróra vágott petrezselyemmel díszítjük.

Töltött articsókakagyló

Elkészítés: Ha fagyasztott kagylókat használunk, akkor előbb citromos vízben puhára főzzük ezeket. Fásirtkeveréket készítünk, megtöltjük vele a kagylókat, és paradicsommártásban 30 percig főzzük.

Jó étvágyat!

Konferencia Kőszegen

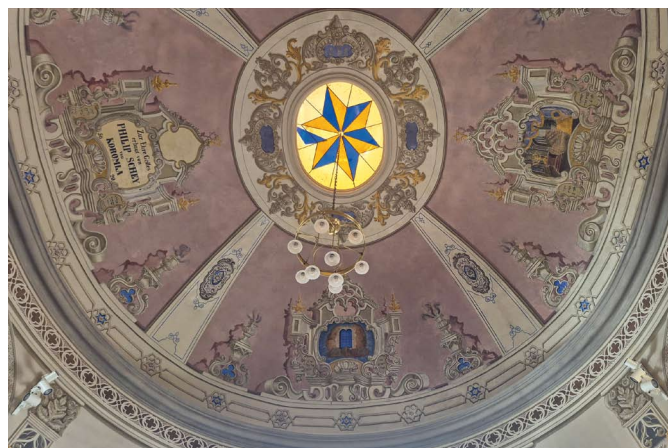
Szeptember 7–8-án ötödik alkalommal rendezte meg a Felsőbbfokú Tanulmányok Intézete (IASK) a Zsinagóga Napokat Kőszegen. A programsorozat középpontjában a holokausz emlékezete, a zsidó kulturális örökség és a fiatalok megszólítása állt. Az első napon a Lucy álommadara című film részleteit vetítették, judaikakiállítás és városi séta várta az érdeklődőket, majd a Vidéki gettók című kiállítás megnyitóján Katona Attila történész a kőszegi és a szombathelyi gettó történetét mutatta be.

Szeptember 8-án a felújított kőszegi zsinagógában került sor a „Határon innen és határon túl” – A holokausz emlékének fenntartása a fiatalok körében – az edukáció nemzetközileg hasznosítható tapasztalatai című nemzetközi szakmai konferenciára. Szántóné dr. Balázs Edit és Mátyás Mónika történészek bevezetője után dr. Zima András, a Holokausz Emlékközpont igazgatója a holokausz tanításának 21. századi kihívásairól beszélt, kiemelve a személyes történeteken alapuló, élményszerű megközelítés és a helytörténeti projektek fontosságát. Várnainé Balogh Beáta arra hívta fel a figyelmet, hogy a zsidóságot ne csak az áldozati szerepen keresztül, hanem egy több ezeréves, gazdag kultúra részeként mutassuk be.

A határon túli tapasztalatokat a Komáromi Zsidó Hitközség képviselőjében Paszternák Tamás programkoordinátor osztotta meg

a résztvevőkkel. Előadásában bemutatta, miként igyekszik közösségünk a Menházban, a zsinagógában és a város emlékhelyein közelebb hozni a fiatalokhoz a helyi zsidóság múltját és a holokausz tanulságait, hogyan válhat egy kis közösség az emlékezés és a párbeszéd élő műhelyévé.

Délután a kőszegi zsidó temetőbe vezetett séta, este pedig Imák és dallamok címmel kántorkoncertet tartottak a zsinagógában az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem előimádkozó szakos hallgatóinak közreműködésével. Köszönjük a meghívást és a szervezést Szántóné dr. Balázs Editnek és az IASK munkatársainak!

Pracujem ako stredoškolská učiteľka na Gymnáziu vo Vrábľoch. Na škole vyučujem slovenský jazyk a literatúru a občiansku náuku. Som predsedníčkou Krajskej komisie Olympiády ľudských práv pre Nitriansky kraj a členkou Celoštátnej komisie ľudských práv. V roku 2022 som bola zvolená za poslankyňu Mestského zastupiteľstva vo Vrábľoch.

V roku 2020 som získala Velkú medailu svätého Gorazda – najvyššie ocenenie v rezorte školstva a v 2021 Cenu Miroslava Kusého za dlhoročnú prácu v Celoštátnej komisii Olympiády ľudských práv. V roku 2026 – Cenu KEHILA – za dlhoročnú obetavú prácu pre židovské komunity v regióne.

Čo vás priviedlo k tomu, aby ste sa vo svojej pedagogickej práci intenzívne venovali téme holokaustu a židovskej pamäti?

K téme holokaustu ma priviedla predovšetkým práca s mladými ľuďmi a postupné uvedomovanie si, akú veľkú zodpovednosť ako učiteľka mám. Nestačí žiakom sprostredkovať historické fakty, dátumy a mená. Dôležité je, aby pochopili, že za každým číslom v učebnici bol konkrétny človek, jeho život, rodina, sny a príbeh.

Ako pripravujete žiakov na návštevu bývalého koncentračného tábora Auschwitz a Múzea holokaustu v Seredi?

Príprava na návštevu koncentračných táborov je proces, počas ktorého sa so žiakmi najprv rozprávame o historickom kontexte, o nacistickej ideológii, antisemitizme a o postupnom vylučovaní židovského obyvateľstva zo spoločnosti. Veľký dôraz kladiem aj na príbehy konkrétnych ľudí, pretože práve cez osobný príbeh dokážu mladí ľudia lepšie pochopiť rozmer udalostí. / výpovede preživších z DVD, čítanie úryvkov z kníh o holokauste – osudy preživších, film z prostredia koncentračného tábora Auschwitz, beseda s dcérou preživšej, beseda o holokauste Vrba -Wetzler /. Pred samotnou návštevou pracujeme s dobovými fotografiami, dokumentmi. Žiaci tak nejdú na miesto úplne bez prípravy, vedia, na čo sa majú sústrediť a aké otázky si klásť. Zároveň ich pripravujem aj na emocionálnu stránku návštevy.

Čo si podľa vašich skúseností mladí ľudia z týchto návštev odnášajú a ako ovplyvňujú ich pohľad na dejiny a osobnú zodpovednosť?

Myslím si, že najdôležitejšie je, že po návšteve týchto miest sa dejiny pre mnohých žiakov prestanú javiť ako niečo vzdialené. Zrazu to nie sú iba čísla, dátumy a udalosti z učebnice. Keď stoja na mieste, kde boli ľu-

Cena Kehila 2026 **Ivana Hudaszek Semjanová**

dia väznení, ponižovaní a vraždení, historická udalosť dostáva konkrétnu ľudskú podobu. Často vidím, že žiaci odchádzajú z týchto miest tichší a zamyslenejší. Niektoré otázky v nich zostávajú dlho. Uvedomia si, že za veľkými dejinnými udalosťami boli jednotlivé ľudské osudy – deti, rodičia, starí rodičia, celé rodiny. A práve toto poznanie môže byť veľmi silné.

Ako prebieha organizácia Pamätného dňa obetí holokaustu a rasového násillia vo Vrábľoch a ako naň reaguje miestna komunita?

Organizácia Pamätného dňa holokaustu prebieha nasledovne – dôležité je urobiť to dôstojne a edukatívne. Napríklad mala som tú česť stretnúť s Heather Dune Macadam autorkou knihy 999 Neobyčajné ženy z prvého oficiálneho transportu do Osvienčimu a rovnomeného dokumentárneho filmu 999: Mladé ženy z prvého transportu, na ktorého réžii sa autorka podieľala. A tak sme do kina pozvali mladých ľudí zo základných škôl /deviatakov/ a stredoškolákov, ktorým sme pripomenuli túto temnú minulosť. Regionálny historik pripomenul žiakom, čo sa dialo počas vojny vo Vrábľoch. Priblížil im osudy niektorých židovských rodín a následne si mali možnosť pozrieť už spomínaný dokumentárny film od Heather Dune Macadam. Žiaci celý film vnímali veľmi intenzívne, miestami i so slzami v očiach. V kine som organizovala i podujatie s názvom Prežili sme holokaust – Nezabudni na mňa, ktoré je určené pre deviatakov, stredoškolákov. Kultúrne-vzdelávací program som pripravovala spolu s Mestom

Vrábľa a Gymnáziom Vrábľa. Projekt vychádza z úspešnej rozhlasovej relácie Encyklopédia spravodlivých. Svoj príbeh porozprávala doc. Denisa Nikodemová, ktorá prežila holokaust a na záver si prítomní pozreli film Mamička od autorky projektu Dagmar Mozolovej, ktorá moderovala celé podujatie. Bol to príbeh o odvahe a časoch, keď sa ľudia nenávideli, ale i o ľuďoch, ktorí si v tých najhorších chvíľach pomáhali. Podujatia vyvolali živý záujem a pozitívne reakcie. Účasť aj spätná väzba ukázali, že mali svoj význam.

Aké ďalšie plány máte v oblasti vzdelávania mladých ľudí a uchovávaní pamiatky obetí holokaustu?

Aj naďalej by som chcela prepájať vzdelávanie mladých ľudí s poznávaním konkrétnych ľudských príbehov. Myslím si, že práve osobné príbehy obetí dokážu mladú generáciu osloviť oveľa silnejšie než samotné historické fakty. Preto by som rada pokračovala v exkurziách na miesta spojené s holokaustom, v práci s dobovými dokumentmi, svedectvami pamätníkov a v projektoch, ktoré umožňujú žiakom aktívne sa podieľať na uchovávaní pamäti. Veľký význam vidím aj v mapovaní príbehov ľudí z nášho regiónu. Ak mladý človek zistí, že obeťou holokaustu bol niekto, kto žil v jeho meste alebo v susednej obci, zrazu vníma túto históriu úplne inak. Chcela by som preto podporovať projekty, ktoré budú tieto príbehy zhromažďovať, spracúvať a odovzdávať ďalším generáciám.

Židovské príbehy

Rozhovor s Ing. Igorom Ďuričom, PhD.

Sme rodinné knižné vydavateľstvo. Od svojho vzniku v roku 2011 sa zameriavame najmä na literatúru faktu, memoárovú literatúru, históriu a náučné knihy. Označujeme sa za vydavateľstvo neobyčajných kníh a preto chceme, aby naše knihy mali okrem zaujímavého obsahu aj nevšedné grafické spracovanie.

Viacere naše knihy sa stali bestsellermi. Knihy autora Silvestra Lavríka sú pravidelnými finalistami literárnej ceny Anasoft Litera, v roku 2018 autor získal Cenu Jána Johanidasa. Kniha Opera nehryzie (autor Martin Vánek) získala ocenenie Najlepšia detská kniha leta 2016 od Medzinárodného domu umenia pre deti BIBIANA a Slovenskej sekcie IBBY.

V auguste 2026 ste vydali knihu Vladimíra Vávru Židovské príbehy s podtitulom Od stvorenia sveta až po apokalypsu. Čo by sme mali vedieť o autorovi?

Vladimír Vávra je pôvodným vzdelaním architekt. Počas svojho pracovného života sa hľadal v rôznych povolaniach – v zahraničnom obchode, komunikáciách či stavebníctve. Na všetky nové výzvy reagoval doplnením pôvodného vzdelania. A nové informácie ho viedli k ďalším otázkam, na ktoré bolo treba odpovedať, či už v pracovnom alebo v osobnom živote. Tak sa zoznámil s mnohými oblasťami ľudského poznania. Jeho pôvodné povolanie architekta ho nútilo k ich triedeniu, zaradeniu do systému. Ale nielen to – postupne sa preňho stal hľad po nových poznatkoch chronickým. Stručne a s istou dávkou zjednodušenia sa dá povedať, že Vladimír Vávra je erudovaný amatér. Nielen na poli literatúry. Cíti sa večne o krok pozadu za aktuálnou potrebou, ale to dobíjanie, plné úžasných objavov a ľudských príbehov je preň motorom i výzvou.

Ako vznikla táto kniha?

Pomaly aj rýchle. Pomaly v tom, že Židovské príbehy vychádzajú s odstupom štyridsiatich rokov po autorovej prvotine Je Zem pre ľudí (Smena, 1985). A predsa je medzi oboma textami zreteľná spojovacia línia. Po-

čas tejto dlhšej pauzy Vladimír Vávra vydal vlastným nákladom niekoľko publikácií o dávnych koreňoch slovesného folklóru, ktorý má podľa neho spoločný kultúrno-sociálny základ na obrovskom území medzi Himalájami, Severným morom, Atlantikom a Stredozemím. Vladimír Vávra náznaky tohto fenoménu postupne skúmal, a objavoval v prostredí mýtov, povestí a ľudových príbehov strednej Európy, Nemecka, Škandinávie, ale aj v rómskom či indickom folklóre.

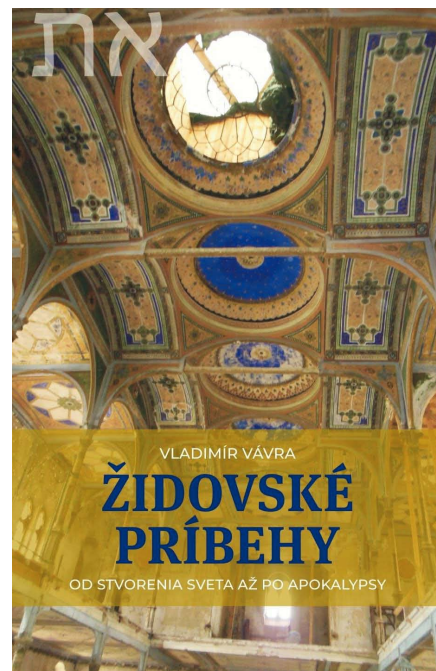
Pretože jeho matka mala židovské korene, prijal intelektuálnu výzvu napísať aj interpretáciu židovských príbehov, podobenstiev, rozprávok a bájak. V tejto knihe ukazuje, že aj židovské príbehy majú spoločné euro-ázijské základy ľudovej slovesnosti. Samotná príprava knihy na vydanie už bola veľmi rýchla, trvala iba pár mesiacov.

Komu je kniha určená?

Židovské príbehy sú určené nielen čitateľom so židovskými koreňmi, ale aj ostatným záujemcom o židovskú kultúru a históriu. Vladimír Vávra má nielen široký prehľad v témach, o ktorých píše, ale tiež ovláda umenie ich prezentovať. Nevolí pritom žiadne prvoplánové riešenia. Do svojej knihy zhromaždil veľa zaujímavých informácií a svojimi interpretáciami prináša podnety, ktoré motivujú čitateľov na zamyslenie. Použitím rôznych žánrov tak približuje slovenskej čitateľskej verejnosti dôležité a nie vždy dostatočne známe aspekty židovskej histórie a kultúry. Práve príbehy predstavujú vhodnú cestu, ako sprostredkovať záujemcom aj témy, ktoré by ich v inom spracovaní asi neoslovili. Kniha je rozhodne nevšedným a užitočným spôsobom, ako priblížiť čitateľom informácie o dávnejšej minulosti židovskej komunity.

Aký je dnes na Slovensku záujem o publikácie so židovskou tematikou?

Neviem, či niekto vyhodnocuje, koľko kníh so židovskou tematikou sa na Slovensku vydalo a koľko predalo. Dlhé roky sa veľmi často prechádzam po kníhkupectvách a podľa počtu nových kníh z tejto oblasti si myslím, že záu-

jem je stabilný. Je potešiteľné, že vydavateľov aj čitateľov zaujímajú témy holokaustu, arizácie, osudov židovských komunit a príbehov konkrétnych ľudí ale priťahuje ich aj judaizmus, náboženstvo úzko späté s históriou, kultúrou a tradíciami židovského národa.

Z akých tematických oblastí môžeme spoznať židovské príbehy?

Kniha je symbolicky rozdelená na sedem častí. Prvá časť je inšpirovaná biblickými príbehmi. Druhá časť sa zaoberá talmudickými textami a ucelenými sekvenciami starých predjudaistických kultúrno-spoločenských koncepcií. Tretia časť skúma „novokomponované“ dobrodružné texty, ktoré vznikali na objednávku integrovanej, najmä mestskej európskej mládeže židovského pôvodu. Štvrtá časť približuje zázraky a podobenstvá pripisované prorokovi Eliášovi. Piata časť je venovaná bájkam a životopisným príhodám zo života mudrcov. Šiesta časť obsahuje výber židovských podobenstiev a anekdot. Siedma – záverečná časť je venovaná Božiemu jazyku ako konštrukčnej schéme stvorenia. V závere knihy autor načrtáva význam apokalyptickej literatúry, ako pointy a večného údely ľudí. Kniha je ilustrovaná mapkami, grafmi a fotografiami kultúrnych pamiatok – kamenných reliéfov, stél, fresiek a iných predmetov a obsahuje veľmi bohatý poznámkový aparát.

Kde si môžu záujemcovia publikáciu zakúpiť?

Najjednoduchšie asi v e-shopoch sieťí Martinus, Panta Rhei či Artforum. Ale každý, kto má knihu rád v ruke, aby cítil jej vôňu a dotyk, si radšej zájde do ich predajní. A samozrejme, kniha sa dá kúpiť aj v každom dobrom kníhkupectve.

Expozícia židovskej kultúry v MsKS Dolný Kubín. Foto: Mgr. Viera Remková

Spomíname na Gizelu Zsok

Počas leta sme dostali smutnú správu, že zomrela Gizela Zsok, bádateľka židovských pamiatok v Bátorových Kosihách, s ktorou sme v uplynulých desaťročiach spolupracovali na mnohých vlastivedných a kultúrnych podujatiach.

Gizela Zsok sa narodila v roku 1959, v roku 1983 ukončila štúdium knihovníctva a osvetovej práce na Univerzite Loránda Eötvösa v Budapešti. Počas svojej profesionálnej dráhy viedla Mestskú televíziu Komárno a od roku 1999 sedem rokov Okresnú knižnicu v Ko-

márne, ktorá na jej podnet prijala meno Józsefa Szinnyeiho. Ako členka vedenia Spolku maďarských knihovníkov na Slovensku urobila veľa pre knihovníkov na južnom Slovensku. Dejinám židovskej náboženskej obce v Bátorových Kosihách sa začala venovať už ako vysokoškoláčka v 80. rokoch, keď sa ešte mohla stretnúť aj s preživšími. Po návrate do rodnej obce zhromažďovala vlastivedné pamiatky ako zakladajúca predsedníčka občianskeho združenia Pro Futuro Villa Kezw. Na svojich vlastivedných prechádzkach

predstavovala aj židovský cintorín a minulosť komunity a srdcovou záležitosťou jej bola záchrana cintorínskeho domu smútku.

Gizela Zsok zomrela 7. augusta v Budapešti. Jej urna bola 3. septembra uložená na večný odpočinok v jej rodnej obci, v Bátorových Kosihách. Vďaka jej práci neupadla pamiatka židovstva v Bátorových Kosihách do zabudnutia: spomienky preživších, staré matriky a fotografie, ako aj história cintorína a budovy synagógy dodnes uchovávajú stopy kedysi početnej komunity.

Sme vdáční za roky spoločnej práce, jej pamiatku si s láskou uchováme!

Obnova náhrobkov na cintoríne v Tate

V organizácii Goldbergerovej nadácie sa 22. júna na židovskom cintoríne v Tate konala slávnosť opätovného odhalenia unikátnych keramických náhrobkov spojených s tatajskou rodinou Fischerovcov. Vlni v decembri boli z cintorína odvezené keramické náhrobné kamene patriace Mózesovi Áronovi Fischerovi a členom jeho rodiny; po reštaurovaní sa teraz vrátili na svoje pôvodné miesto.

Ako uviedla Kornélia Hajtó, reštaurátorka silikátov a pamiatok a pedagogička výtvarného umenia, ktorá reštaurovanie vykonala: „Tieto unikátne náhrobné pamiatky sú keramické náhrobné označenia členov rodiny Fischerovcov, ktorá zohrala významnú úlohu v dejinách domácej keramiky. Ich zachovanie a reštaurovanie je poctou rodine i ich tvorbe. Diela spojené s rodinou Fischerovcov uchovávajú v našej krajine viaceré múzeá, okrem iných Maďarské národné múzeum, Múzeum užitočného umenia, Múzeum Domokosa Kunyho, Múzeum porcelánového umenia v He-

rende, Maďarské židovské múzeum a Kiskelliho múzeum. Tieto predmety sú cenenými kusmi domácich zbierok a často sa objavujú na výstavách. Starostlivosť o pamiatku rodi-

ny a uvedenie ich hrobov do poriadku je morálnou povinnosťou potomkov.“

Na základe komunitnej stránky mesta Tata

Konferencia v Kőszegu

V dňoch 7. – 8. septembra zorganizoval Inštitút pre pokročilé štúdiá (iASK) v Kőszegu už po piatykrát Dni synagógy. V centre dvojdného programu stála pamäť holokaustu, židovské kultúrne dedičstvo a oslovenie mladých ľudí. V prvý deň premietli ukážky z filmu Lucyin vták snov (Lucy álom-madara), záujemcov čakala výstava judaik a prehliadka mesta a na otvorení výstavy Vidiecke getá predstavil historik Attila Katona dejiny get v Kőszegu a v Szombathelyi.

8. septembra sa v obnovej synagóge v Kőszegu konala medzinárodná odborná konferencia s názvom „Na tejto aj na druhej strane hranice“ – Udržiavanie pamiatky ho-

lokaustu medzi mladými ľuďmi – medzinárodne využiteľné skúsenosti zo vzdelávania. Po úvodnom slove historičiek Dr. Edit Szántó Balázs a Mónika Mátay hovoril Dr. András Zima, riaditeľ Pamätného centra holokaustu v Budapešti, o výzvach výučby holokaustu v 21. storočí, pričom zdôraznil význam zážitkového prístupu založeného na osobných príbehoch a lokálnych historických projektoch. Beáta Várnai Balogh upozornila na to, aby sme Židov nepredstavovali iba prostredníctvom role obetí, ale ako súčasť niekoľkoti-

sícročnej bohatej kultúry. Skúsenosti spoza hraníc Maďarska sprostredkoval účastníkom programový koordi-

nátor Tamás Paszternák, ktorý zastupoval Židovskú náboženskú obec v Komárne. Vo svojej prednáške predstavil, ako sa naša komunita v Menháze, v synagóge a na pamätných miestach mesta snaží priblížiť mladým ľuďom minulosť komárňanských Židov a ponaučenia z holokaustu a ako sa aj malá komunita môže stať živou dielňou pamäti a dialógu.

Popoludní sa konala prehliadka židovského cintorína v Kőszegu a večer sa v synagóge uskutočnil kantorský koncert s názvom Modlitby a melódie, na ktorom vystúpili študenti Rabínskeho seminára – Židovskej univerzity v Budapešti. Ďakujeme Dr. Edit Szántó Balázs a pracovníkom iASK za pozvanie a organizáciu!

Vojtech Novák oslávil 80 rokov

Vojtech Novák, opora vedenia Židovskej náboženskej obce v Komárne, oslávil 11. októbra svoje 80. narodeniny. V mene našej komunity mu prajeme veľa ďalšieho zdravia. Predstavitelia našej náboženskej obce oslávenca pozdravili 16. októbra na zasadnutí vedenia. Mazl tov! Bis 120!

Rekonštrukcie na Štúrovej ulici

Schôdza vedenia

V piatok 16. októbra zasadalo vedenie Židovskej náboženskej obce v Komárne. Pri prehliadke aktuálnych otázok sa zaoberalo úpravou nájomného za byty a nebytové priestory, ktoré náboženská obec prenajíma, vyriešením poistenia komunitných nehnuteľností, otázkami obnovy cintorína, ako aj náboženskými a kultúrnymi programami. Vedenie načrtlo víziu budúcnosti náboženskej obce.

Žiadame Vašu podporu

Vážení čitatelia! Prosíme Vás, aby ste podľa Vašich možností podporovali programy ŽNO v Komárne, ako aj vydávanie Spravodaja, údržbu budov a obnovu cintorína.

Poukázanie peňazí z územia SR:

26384962/0900 – Slovenská sporiteľňa

Poukázanie peňazí zo zahraničia:

Adresa: Židovská náboženská obec v Komárne, Eötvösa 15, 94501 Komárno, Slovakia

IBAN: SK060900000000000026384962 SWIFT: GIBASKBX

Adresa banky: Slovenská sporiteľňa, Palatínova 33, 94501 Komárno

Nástenka krátke správy

ŽNO v Komárne, klub Shalom a Spravodajcu podporili Juraj Klein, Georg Tomenendal (Rakúsko), Noa Semel (Izrael) a darcovia, ktorí si želali zostať v anonymite. Ďakujeme!

Aj tento rok čakáme vaše objednávky chanukových sviečok na adrese kile@menhaz.sk. Sviatočný program ŽNO v Komárne sa uskutoční v nedeľu 6. decembra popoludní. Podrobný program uverejníme v novembrovom čísle.

11. októbra sme oslávil 130. výročie Menházu. Pri príležitosti okrúhleho výročia bol obnovený aj bezpečnostný systém budovy. Dúfame, že naša náboženská obec bude môcť ešte dlho využívať synagógu a zrekonštruované miestnosti v súlade s ich pôvodným účelom.

V dome na Eötvösovej ulici č. 9, ktorý je vo vlastníctve ŽNO v Komárne, sme dali vymeniť osvetlenie na chodbe.

Na našom cintoríne sme obnovili úsek plochy naľavo od domu smútku.

Začala sa príprava projektov ŽNO v Komárne na rok 2027 a vyúčtovanie projektov za rok 2026.

Vaše nápady na programy a návrhy radi privítame na adrese kile@menhaz.sk.

Spravodajca – mesačník ŽNO v Komárne, založený v roku 5756. (1996), **šéfredaktor:** Tamás Paszternák (tamas.paszternak@menhaz.sk), András Paszternák (andras.paszternak@menhaz.sk), **spolupracovníci:** Magda Saláth, Mgr. Ferenc Piczek, **grafická úprava:** Richard Saláth, **jazyková korektúra:** Zsuzsanna Paszternákné Kertész (Komárno), Anton Pasternák (Komárno), **tlač:** Nec-arte Kft., Komárno, **adresa ŽNO:** Židovská náboženská obec, Eötvösa 15, 945 01 Komárno, Slovakia, tel.: 00421/35/7731-224, **e-mail:** kile@menhaz.sk, **tel./fax:** 00421/35/7725-355. **Registračné číslo:** EV 3424/09. **ISSN** 1337-091x. **IČO:** 34073400. **Periodikum je nepredajné.**

SPRAVODAJCA

OKTÓBER 2026 – TIŠRI-CHESVAN 5787.

MESAČNÍK ŽNO V KOMÁRNE

XXIV. REG. ROČNÍK. 10. ČÍSLO, 365. ČÍSLO

VYSOKÉ SVIATKY – PO SKONČENÍ JOM KIPUROVÉHO PÔSTU

KÓSZEG

„Vo svojej prednáške predstavil, ako sa naša komunita v Menháze, v synagóge a na pamätných miestach mesta snaží priblížiť...“

3

ŽIDOVSKÉ PRÍBEHY

„Neviem, či niekto vyhodnocuje, koľko kníh so židovskou tematikou sa na Slovensku vydalo a koľko predalo. Dlhé roky sa veľmi často...“

4

VRÁBLE

„Nestačí žiakom sprostredkovať historické fakty, dátumy a mená. Dôležité je, aby pochopili, že za každým číslom v učebnici bol...“

5

Vysoké sviatky v Komárne

Jesenné vysoké sviatky židovského roka 5787 strávila naša komunita aj tento rok spoločne v Menháze. Podľa našich tradícií sa na obradoch podieľali páni profesori Dr. Mihály Riszovannij a Dr. István Balogh, ktorým aj touto cestou ďakujeme, že s nami rok čo rok oslavujú a svojimi vedomosťami a obetavosťou robia naše spoločné stretnutia dôvernými a obsahovo bohatými.

Židovský Nový rok, Roš ha-šana, sa začal v piatok 11. septembra o 18:00 privítaním sviatku, po ktorom podľa našich zvykov nasledovala spoločná sviatočná večera. Pri stole sme si navzájom zaželeli dobrý a sladký nový rok a pripomenuli sme si posolstvo sviatku: zúčtovanie so sebou samým, obnovu a nádej. Na druhý deň, v sobotu 12. septembra o 15:00, sme sa opäť stretli na obrade Tašlich, počas ktorého sa symbolicky zbavujeme previnení uplynulého roka, a popoludnie sme potom strávili spoločným štúdiom.

Po desiatich dňoch pokánia prišiel v nedeľu 20. septembra večer Jom kipur, Deň zmierenia. O 18:27 sa modlitbou Kol nidre začal sviatok a s ním aj pôst. Na druhý deň, v pondelok 21. septembra o 18:30, sme si modlitbou Mazkir pripomenuli našich zosnulých blízkych a záverečnou modlitbou Neila sme sa so sviatkom rozlúčili. Po Havdale sa o 19:30 skončil pôst, ktorý sme uzavreli spoločným jedlom.

Ďakujeme všetkým, ktorí oslavovali s nami, a všetkým, ktorí pomáhali pri organizovaní programov a príprave sviatočných jedál. Želáme si, aby bol rok 5787 pre nás všetkých pokojný, zdravý a sladký!

Ďakujeme, Barbi!

Hoci jej meno – Barbara Paszternák-Szendy – sa nikdy neobjavilo v tiráži Spravodajcu, za posledných štrnásť rokov nevyslo ani jedno číslo bez jej pričinenia. Vďaka jej návrhom a postrehom sa jednotlivé čísla stali takými, aké mohli čitatelia držať v rukách. Kým jej to zdravotný stav dovoľoval, zúčastňovala sa na našich podujatiach aj osobne, v období koronavírusu sa podieľala na realizácii online programov. 4. októbra 2026 sme ju po dlhej a ťažkej chorobe stratili v deň radostného sviatku Simchat Tora. Pohreb sa konal 6. októbra pod vedením hlavného rabína Tamása Veróa a kantora Tamása Désiho na židovskom cintoríne na Kozmovej ulici v Budapešti. Smútočné prejavy predniesli manžel zosnulej András Paszternák a bývalá riaditeľka Bálintovho domu Zsuzsa Fritz. Zdieľame smútok rodiny, priateľov a kolegov. Pamiatku Barbi si navždy uchováme!